

BİLDİRİ ÖZETLERİ

37. UDK Ulusal Dilbilim Kurultayı

16-17 Mayıs
2024

Kocaeli Üniversitesi
Umuttepe Yerleşkesi

<https://udk.kocaeli.edu.tr>

***Çalışmadan, yorulmadan, öğrenmeden
rahat yaşamamanın yollarını arayan uluslar
önce onurlarını sonra geleceklerini
yitirirler!***

***Tek bir şeye ihtiyacımız var: çalışkan
olmak!***

Gazi Mustafa Kemal Atatürk

37.UDK Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Bekir SAVAŞ

Prof. Dr. Metin TOPRAK

Prof. Dr. İmran KARABAĞ

Doç. Dr. Murat Kadiroğlu

Arş. Gör. Ömer Faruk PEKSÖZ

Arş. Gör. Elzem Aksu

Mücahit Kurcan

İÇİNDEKİLER

	Araştırmacı/lar	Bildiri adı	Sayfa
1	A. Sumru ÖZSOY Bülent SANKUR Eser E. ERGUVANLI	Dilbilim Terimleri ve Dilbilim Sözlüğü	1
2	Aysun KUNDURACI	Morfolojik Yuvalanma ve Bağımlı Süreçlerin Şaşırtıcı Üretkenliği	3
3	Bahtiyar MAKAROĞLU	Türk İşaret Dilinde Multimodal Dilbilgiselleşme: Ağızlamadan El-dışı Varoluşsal Belirticiye	5
4	Betül KARAKAŞ	“hadı” ve “haydı” Söylem Belirleyicilerinin Edimbilimsel İşlevleri: Derlem Temelli Bir Çözümleme	7
5	Betül SOYLU Serenay KOCAALİ Ayşe Eda GÜNDOĞDU	Çokanlamlılık Çerçevesinde “Ateş” Düğüm Sözcüğünün Yayılan Ağ Görünümleri: Derlem Temelli Bir Uygulama	9
6	Bora ARG	Arabalar 2 Filmi ve Türkçe Çevirisi: Esprilerin ve Kelime Oyunlarının Çevirilerine Bağını Kuramı Odaklı Bir Yaklaşım	11
7	Efsanur ATAKAN Mehmet AKKUŞ Erhan GİRAY	Trabzon Türkçe Ağzını Kuşaklararası Ölçünülüşme Süreci Bakımından İnceleme	13
8	Elif SÜTÇÜ Özgür AYDIN	Türkçede İlgili Tümceciklerinin Ekleme Belirsizliklerinin İşlenmesi	15
9	Emel Kökpınar KAYA	Yerli dizilerde ‘aile’ şemasının söylemsel inşasındaki dilsel örüntüler: ‘Benim Güzel Ailem’ dizisi üzerine eleştirel bir inceleme	17
10	Enis OĞUZ Bilal KIRKICI	İki Dilli Zihinsel Sözlükte Anlamsal Etkileşim	19
11	Esra AYDIN Kamil İŞERİ	Eğitim Bilimleri Kitap Arkası Yazılarında Üstsöylemsel Adlar	21
12	Fahri YILMAZ Tugay ELMAS Betül ERÖZ	Türkiye’deki Mülteci Karşılı Söylemlerin Twitter Tabanlı Çözümlemesi	23
13	Merve TOSUN, Filiz ÇETİNTAŞ YILDIRIM	Önvarsayım Tetikleyicileri: 2004-2020 ABD Başkanlarının Zafer Konuşmaları Üzerine Dilbilimsel Çözümleme	25
14	Funda UZDU YILDIZ Sibel ÇAPAN TEKİN	Türkçede Sıralı Çiftler	27
15	Furkan AKKURT Onur GÜNGÖR Büşra MARŞAN	Ön Eğitimli Dil Modelleri Kullanarak Dil Ağaçlarının Niteliğinin Değerlendirilmesi	29
16	Göktaş BÖRTLÜ	Ünülerde Yetkilendirmeye Bağlı Uzunluk: Türkçe Üzerinden Bir Açıklama	31
17	Gökem TEKER Özgün KOŞANER	Büyük Ölçekli Veri Setlerinden Çeviri Tabanlı Türkçe Açıklama Veri Seti Oluşturma	33
18	Hakan DİLMAN	Türk Siyasi Söyleminde Belirleyici Kavramlar	35
19	Işıl ERDUYAN	Dilbilimsel Etnografide Ölçek ve Kronotop İlişkisi: Türkiye’deki Almanlara Bakış	37

İÇİNDEKİLER

20	Kadir Can ÖZDEMİR Hasan Mesut MERAL*	-III Biçimbirimi ve Türetim Yapısı	39
21	Kübra KARACA Dilek PEÇENEK	D2-Türkçenin Ediniminde Sözcüklerin Eş Bulunma ve Sıklık Görünümlerine İlişkin Ruhdibilimsel Bir İnceleme	41
22	Leyla ÇİMEN Günçe GÜNDOĞDU Nermin YAZICI	Yakın Anlamlı Sözcüklerin Anlam Ezgilerinin Sözcük İşlemlemeye Etkisi	43
23	Mehmet Akif DUMAN	Leinbiz'in Rüyası: İdeal Dilin Gerçekleştiricisi Nvidia'nın Humanoidleri	45
24	Merve Nur ARSLAN İpek Pınar UZUN	Türkçede ünlülerarası konumda /h/ ünsüzünün sözlü dilde üretimine ilişkin akustik sesbilgisel gözlemler	47
25	Merve TOSUN Filiz ÇETİNTAŞ YILDIRIM	Önvarsayım Tetikleyicileri: 2004-2020 ABD Başkanlarının Zafer Konuşmaları Üzerine Dilbilimsel Çözümleme	49
26	Mustafa Gökberk ÇAPRAZ Murat ÖZGEN	Türkçede Donma Etkileri Üzerine Gözlemler	51
27	Oktay ÇINAR Sinan ÇAKIR	Türkçede Açık Adıl Kısıtlaması: İşleme Temelli Bir Değerlendirme	53
28	Oktay ÇINAR	Sözdizim-Söylem Arakesitinde Boş ve Açık Özne Adıllarının İşlenmesi ve Yorumlanması	55
29	Orhan DEMİR Martina GRACANIN- YÜKSEK Bilal KIRKICI	Kendisi ve o'nun Yerel Olmayan Gönderimsel Özelliklerine Psikodilbilimsel Bir Bakış	57
30	Ömer Çağrı UĞURLU	Türkçede Olay Sayımı Okumalarının Anlambilimsel Analizi	59
31	Özlem TARCAN Ayşe Nur TEKMEK Elif Arıca AKKÖK	Bilimsel Metinlerde Kaçınımların ve Vurgulayıcıların Kullanımı: Etkileşimsel Üstsöylem Belirleyicileri Bağlamında Diller Arası Bir İnceleme	61
32	Pelin KARACAN Murat ÖZGEN	Türkçede Ayrıklık	63
33	Selçuk İŞSEVER	Kekeleme Yasağına Karşı Savlar	65
34	Selma ELYILDIRIM	Şikayetvar: Çevrimiçi Şikayet Platformlarının Kullanımı	67
35	Semra BATURAY MERAL*	Sesbilimde (Alt-)Değiştirgenler ve Ünlü Uyumu	69
36	Sibel AYBEK, Cem CAN	İngilizceyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen Türk Öğrencilerin Edilgen Çatı Kullanımının İncelenmesi	71
37	Sinan ÇAKIR	Türkçedeki Kişi & Sayı Biçimbirimleri Üzerine Bazı Gözlemler	73
38	Ümit ATLAMAZ Balkız ÖZTÜRK	Türkçede İşteşlik	75
39	Yasemin GÜÇLÜTÜRK Mesut ÖZTÜRK	TİD'de İroni Aktarımında El-dışı İşaretlerinin Yeri	77
40	Yasin TAŞDEMİR	"ne...ne..." Yapısının Kuruluş Dilbilgisi Açısından İncelenmesi	79
41	Yuvarlak Masa Genel	Derlem Verisi ve Anahtar Sözcükler: Yöntemsel Yaklaşımlar ve Metin	81

İÇİNDEKİLER

	Özeti Umut Ufuk DEMİRHAN Yeşim AKSAN Mustafa AKSAN Ferdane KAYNARPINAR Serra Bengi KAPTAN	Alanlarına İlişkin Nitel Betimlemeler	
42	Serra Bengi KAPTAN Mustafa AKSAN	Toplumbilimleri Metinleri ve Anahtar Sözcükler	83
43	Umut Ufuk DEMİRHAN	Anahtar Sözcük Çıkarımı: Derlem Verisi Temelinde Türkçeye Özgü Yöntembilimsel Gözlemler	85
44	Yeşim AKSAN Ferdane KAYNARPINAR	Anahtar Sözcüklerle Sanat Metinleri	87
45	Poster sunumları Ali Çağan KAYA	VowSpace: Bir Ünlü Formant Analizi Uygulaması	89
46	Servan Gediz BAKIŞ	Avrupa medyasında Karabağ Savaşı'nın temsili: Söylem Tarihsel Yaklaşım çerçevesinde bir çözümleme	91
47	Zeynep Beste COŞKUN	Sosyal Medyada ChatGPT'nin Temsili: Söylem Tarihsel Yaklaşımı ile Bir Analiz	93

*Çevrimiçi sunulacaktır

Yuvarlak Masa Genel Özeti

Derlem Verisi ve Anahtar Sözcükler: Yöntemsel Yaklaşımlar ve Metin Alanlarına İlişkin Nitel Betimlemeler

Umut Ufuk DEMİRHAN, Yeşim AKSAN, Mustafa AKSAN, Ferdane KAYNARPINAR, Serra Bengi KAPTAN

Toros Üniversitesi

umut.demirhan@toros.edu.tr; mustafa.aksan@toros.edu.tr; yesim.aksan@toros.edu.tr;
ferdane.kaynarpinar@toros.edu.tr; serrabengi.kaptan@toros.edu.tr

Anahtar sözcükler (keywords) derlem dilbilim alanyazınında bir metnin ya da derlemin, bir başka bir metin ya da derlem ile karşılaştırılması sonucu beklenenden istatistiksel olarak anlamlı ölçüde daha sık gözlenen sözcükbirimler olarak tanımlanmaktadır. Daha özel bir betimlemeyle; özel adların yanı sıra belirli bir tür profilinin göstergesi olan sözcükleri bulabileceğimiz ve metnin *hakkındalığına* (aboutness) ilişkin bilgi veren sözcüklerdir (Baker ve ark., 2006). Anahtar sözcük çalışmalarının evrensel alanyazında söylem çözümlemesi ve biçimbilim gibi dilbilimin alt alanlarında yoğunlaştığını söylemek olasıdır. Bunun yanı sıra alanyazın anahtar sözcüklerin çıkarımı konusunda kullanılan yöntemler açısından da oldukça zengindir. Ulusal alanyazında ise derlem dilbilim yöntem ve ilkeleri kullanılarak gerçekleştirilen anahtar sözcük çalışmaları bulunmamaktadır.

Bu yuvarlak masa önerisini oluşturan üç çalışma da özgün bir yönelimle derlem-çıktılı (corpus-driven) bir yöntem kullanarak Türkçe metinler özelinde anahtar sözcüklerin yöntemsel görünümünü ele almakta, toplumbilimleri ve sanat alanlarında doğal dil verisi temelinde ortaya çıkan anahtar sözcük adaylarını tartışmaktadır.

Bu bağlamda, çalışmaların verisini dengeli ve temsil yeterliği olan Türkçe Ulusal Derleminin (TUD v3) (Aksan ve ark., 2012) yazılı metinleri ile sanat ve toplumbilimleri alanlarına ilişkin TUD üzerinden elde edilen derlemler oluşturmaktadır. AntConc (Anthony, 2023) derlem işlemi aracını kullanan her üç çalışmanın ilki alanyazında tartışılan *kaynak* (reference) ve *hedef* (target) derlemin karşılaştırılmasında kullanılacak doğru istatistiksel ölçütün belirlenmesi konusuna ve Türkçeye özgü konulara odaklanırken, ikinci çalışma Türkçede henüz çalışılmamış bir alan olan anahtar sözcük çıkarımını ve sonuçlarını toplumbilimleri metinleri üzerinden inceleyecek ve betimleyecektir. Üçüncü çalışma ise sanat alanına ilişkin anahtar sözcüklerden yola çıkarak anlambilimsel ulamlar çerçevesinde anahtar sözcüklerin betimlemesini ve *anahtar sözcük kümesi*

(keyword clusters) adaylarını *çoksözcüklü birimler* (multiword units) temelinde sunacaktır. Çalışmanın kullanmış olduğu yöntemin sağlık, ticaret ve finans gibi farklı etkileşim alanlarına da uyarlanabilme potansiyeli taşıdığı ve bu nedenle önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: *anahtar sözcük, anahtar sözcük kümesi, kaynak derlem, hedef derlem, Türkçe Ulusal Derlemi (TUD)*

Kaynakça

- Aksan, Y., Aksan, M., Koltuksuz, A., Sezer, T., Mersinli, Ü., Demirhan, U. U., Yilmazer, H., Kurtoğlu, Ö., Atasoy, G., Öz, S., & Yıldız, İ. (2012). Construction of the Turkish National Corpus (TNC). N. Calzolari, T. Choukri & T. Declerck (Yay. haz.), *Proceedings of the 8th international conference on language resources and evaluation (LREC 2012)* içinde (ss. 3223-3227).
- Anthony, L. (2023). *AntConc* (Sürüm 4.2.4) [Bilgisayar Yazılımı]. Erişim adresi: <https://www.laurenceanthony.net/software>
- Baker, P., Hardie, A., & McEnery, T. (2006). *A glossary of corpus linguistics*. Edinburgh University Press.

Toplumbilimleri Metinleri ve Anahtar Sözcükler

Serra Bengi KAPTAN & Mustafa AKSAN

Toros Üniversitesi

serrabengi.kaptan@toros.edu.tr, mustafa.aksan@toros.edu.tr

Doğal dil kullanımını araştırmacılara sunan dil derlemlerinden, araştırma sorularının yanıtlarına erişmeyi sağlayan farklı derlem araçları ile veri elde edilebilmektedir. Sözcükbirimlerin niceliksel özelliklerinin incelenmesi söz konusu olduğunda ise iki temel “liste” derlem verisinden alınabilmektedir. En genel anlamıyla, *sıklık* (frequency) doğal dil kullanımı ortamlarında dil kullanıcılarının sözcük tercihlerinin nicel değerlerini sıralı bir biçimde gösterir. Yine bir ölçüde sıklıkla ilişkili ancak derlemdeki diğer nicel özellikleri de kullanan *anahtar sözcük* (keyword) verisi (Scott & Tribble, 2006; Stubbs, 2001) daha “nitel” bir özellik olan metinlerin *hakkandalık* (aboutness) bilgisini sağlar (Bondi & Scott, 2010).

Toplumbilim alanında yapılan çalışmalarda kullanılan dilin özellikleri çok sayıdaki araştırmada incelenmiştir. Bilimsel metinlerin kurucu temel nitelikleri, metin düzenlemeleri (Uzun, 2001), metinlerdeki sav şemaları (Uzun ve ark., 2014) ve savlarda kullanılan kavramsal metaforların (Arıca-Akkök & Uzun, 2016) ayrıntılı çözümlemeleri bu araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Türkçe Ulusal Derlemi (v3) (Aksan ve ark., 2012) verisini kullanarak Türkçede henüz çalışılmamış bir alan olan anahtar sözcük çıkarımını ve sonuçlarını inceleyecek olan bu çalışma benzer çalışmalar için bir temel oluşturacaktır. Çalışmada elde edilen ve incelenen veri *başsözcükler* (lemma) ile sınırlandırılacaktır.

Bildiriye kaynak olacak derlem verisinden ilk aşamada alınan toplumbilimleri alanına ilişkin aday anahtar sözcüklerin ilk 20 sırasında yer alanların, yüzeysel bir inceleme ile beş grupta toplandığı görülmektedir: i. İnsanbilimleri (*kültür, kültürel, toplum, toplumsal, sosyal, birey, kimlik, ilişki, hak, davranış*), ii. Eğitimbilimleri (*eğitim, öğrenci, öğretmen, öğretim*), iii. Siyaset bilimi (*parti, siyasal, devlet*), iv. Bilim alanı bağımsız genel kavramlar (*temel, süreç, konu*) ve v. Bağlaç (*ve*).

Sonuç olarak, yukarıdaki anahtar sözcük adayı olabilecek sözcükler incelenerek bilim dili ve bilimsel söylemin özel işaretleyicileri çözümlenerek metin incelemesinin diğer alanlarına da katkı getirilecektir.

Anahtar Sözcükler: *toplumbilimleri, anahtar sözcükler, derlem dilbilim*

Kaynakça

- Aksan, Y., Aksan, M., Koltuksuz, A., Sezer, T., Mersinli, Ü., Demirhan, U. U., Yilmazer, H., Kurtoğlu, Ö., Atasoy, G., Öz, S., & Yıldız, İ. (2012). Construction of the Turkish National Corpus (TNC). N. Calzolari, T. Choukri & T. Declerck (Yay. haz.), *Proceedings of the 8th international conference on language resources and evaluation (LREC 2012)* içinde (ss. 3223-3227).
- Arıca-Akkök, E., & Uzun, G. L. (2017). Türkçe sosyal bilimler metinlerindeki savlarda kullanılan kavramsal metaforların görünümleri. B. Makaroğlu, İ. P. Bekar, & E. Arıca-Akkök (Yay. haz.), 30. *Ulusal dilbilim kurultayı bildirileri* içinde (ss. 77-84). Dilbilim Derneği Yayınları.
- Bondi, M., & Scott, M. (Yay. haz.) (2010). *Keyness in texts*. John Benjamins.
- Scott, M., & Tribble C. (2006). *Textual patterns: Keywords and corpus analysis in language education*. John Benjamins.
- Stubbs, M. (2001). *Words and phrases: Corpus studies of lexical semantics*. Blackwell.
- Uzun, L. (2001). Bilimsel metne özgü önbiçimlenişler ve bilimsel metin yazma edimi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 197-204.
- Uzun, L., Erk Emeksiz, Z., Turan, U.D., & Keçik, İ. (2014). Sosyal bilimler alanında Türkçe yazılan özgün araştırma yazılarında usamlama türlerine göre sav şemaları. S. N. Büyükkantarcıoğlu, I. Özyıldırım, E. Yazar, & E. Yağlı (Yay. haz.), 27. *Ulusal dilbilim kurultayı bildirileri* içinde (ss. 305-319). Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Anahtar Sözcük Çıkarımı: Derlem Verisi Temelinde Türkçeye Özgü Yöntembilimsel Gözlemler

Umut Ufuk DEMİRHAN

Toros Üniversitesi

umut.demirhan@toros.edu.tr

Alanyazında derlem verisi temelinde anahtar sözcük çıkarımı ve betimlemeleri üzerine gerçekleşen çalışmaların *biçembilim* ve *söylem çözümlemesi* alanlarında yapılan nitel incelemelere ve anahtar sözcük listelerinin oluşturulmasına ilişkin *yöntembilimsel yaklaşımlara* odaklandığı söylenebilir.

Bu çalışmanın konusunu da oluşturan gerçekleşmiş dil verisi temelinde yapılan *yöntembilimsel çalışmaların* odak noktası ise iki ana başlık altında değerlendirilebilir. Anahtar sözcük listeleri üretilirken kullanılacak *kaynak* (reference) ve *hedef* (target) derlem seçiminde dikkat edilmesi gereken konular ve kullanılacak *kaynak* ve *hedef* derlemin anahtar sözcük listelerinin üretilmesi aşamasında ortaya çıkaracağı farklılıklar ve benzerlikler ilk başlık altında ele alınırken; *kaynak* ve *hedef* derlemin karşılaştırılmasında kullanılan istatistiksel ölçütün ortaya koyacağı konular araştırmacıların odaklandığı bir diğer başlık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar sözcük listelerinin oluşturulması için alanyazında en genel anlamıyla beş temel aşamadan söz edilmektedir (Pojanapunya & Watson Todd, 2016; Adolphs, 2006):

- i) hedef ve başvuru derlemelerin oluşturulması,
- ii) hedef ve başvuru derlemlerde yer alan *sözcükbirimleri* (tokens) ve sıklıklarını listeleyen sıklık listelerinin oluşturulması,
- iii) oluşturulan sıklık listeleri üzerinden çeşitli istatistiksel ölçütler kullanılarak anahtar sözcüklerin anahtar sözcük değerlerinin elde edilmesi,
- iv) elde edilen bu değerlerin sıralanması ve
- v) bir eşik seviye kullanarak anahtar sözcük adaylarının belirlenmesi.

Bu çalışmada derlem-çıkışlı bir yaklaşımla (Tognini-Bonelli, 2001) Türkçe Ulusal Derlemi (TUD) (Aksan ve ark., 2012) veritabanında yer alan yazılı metinlerin *alanları* (domains) üzerinden yukarıda anılan süreçlere odaklanarak alanyazında İngilizce için sınanan yöntembilimsel yaklaşımlar Türkçe metinler özelinde değerlendirilecektir. Türkçenin zengin

ekleme olanaklarını gözönünde bulundurarak ve sözcüklerin çekimli biçimlerinin ayrı birer anahtar sözcük olarak listelenmesinin önüne geçebilmek adına TUD Doğal Dil İşleme Sözlüğündeki *teksözcükler* (types) *başsözcük* (lemma) listeleri biçiminde hazırlanacak ve elde edilecek veri AntConc (v4.2.4) (Anthony, 2023) derlem işleme aracı yardımıyla işlenecektir. AntConc aracının anahtar sözcük belirlemede kullanmış olduğu *log-olasılık testi* (log-likelihood) ve *ki-kare* (chi-squared) benzerlik ölçüleri temelinde oluşturulacak anahtar sözcük listeleri ilk 20 sözcüklük bir eşik değeri belirlenerek karşılaştırılacak, tıpkı Paquot ve Bestgen (2009)'da olduğu gibi anahtar sözcük çıkarımında elde edilen sonuçların kullanılan istatistiksel yöntemden etkilenip etkilenmediği sorusuna toplumbilimleri, sanat ve ticaret ve finans metin alanları özelinde yanıt aranacaktır. Başlangıç niteliğindeki değerlendirmeler Türkçe veri üzerinde anahtar sözcük listeleri üretilirken kullanılacak istatistiksel yöntemin kapsamlı farklılıklar ortaya çıkarmadığı yönündedir. Çalışmanın kullandığı yöntemin kültürel araştırmalarından bilgisayar destekli çeviri, *otomatik özetleme* (automatic summarization) ve *bilgi çıkarımı* (information retrieval) gibi bilgisayarlı dilbilimin alt alanlarına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: anahtar sözcük, Türkçe Ulusal Derlemi (TUD), kaynak derlem, hedef derlem

Kaynakça

- Adolphs, S. (2006). *Introducing electronic text analysis: A practical guide for language and literary studies*. Routledge.
- Aksan, Y., Aksan, M., Koltuksuz, A., Sezer, T., Mersinli, Ü., Demirhan, U. U., Yilmazer, H., Kurtoğlu, Ö., Atasoy, G., Öz, S., & Yıldız, İ. (2012). Construction of the Turkish National Corpus (TNC). N. Calzolari, T. Choukri & T. Declerck (Yay. haz.), *Proceedings of the 8th international conference on language resources and evaluation (LREC 2012)* içinde (ss. 3223-3227).
- Anthony, L. (2023). *AntConc* (Sürüm 4.2.4) [Bilgisayar Yazılımı]. Erişim adresi: <https://www.laurenceanthony.net/software>
- Paquot, M., & Bestgen, Y. (2009). Distinctive words in academic writing: A comparison of three statistical tests for keyword extraction. A. Jucker, D. Schreier, & M. Hundt (Yay. haz.), *Corpora: Pragmatics and discourse* içinde (ss. 247-269). Rodopi.

Anahtar Sözcüklerle Sanat Metinleri

Yeşim AKSAN & Ferdane KAYNARPINAR

Toros Üniversitesi

yesim.aksan@toros.edu.tr, ferdane.kaynarpinar@toros.edu.tr

Derlem dilbilim çalışmalarında eşdizimlilik, sıklık listeleri, bağımlı dizin satırları gibi araçlar metin çözümlemelerinde etkin olarak kullanılmaktadır. Bu yöntemlere ek olarak metnin *hakkındalığı* (aboutness) (Bondi & Scott, 2010) belirlemede kullanılan anahtar sözcük listeleri de bu çözümlemelerde yerini almıştır. Anahtar sözcükler *hedef* (target) ve *kaynak* (reference) derlem arasında yapılan karşılaştırma ve istatistiksel hesaplarla elde edilmektedir. Nicel anahtar sözcük listelerinin nitel olarak değerlendirildiği ve farklı türden metinlerin sosyal, kültürel ve politik özelliklerine yoğunlaşan çalışmalar alanda önemli bir yere sahiptir. Örneğin, eşcinsellik söylemi (Baker, 2004), meclis tartışmaları (Baker, 2009), gazete haber metinlerindeki politik doğruluk kavramı (Johnson ve ark., 2003), mühendislik metinleri (Warren, 2010) ve Shakespeare'in karakterleri (Culpeper, 2001) üzerine yapılan çalışmalar öne çıkan çalışmalar olarak sıralanabilir.

Türkçede bir ilk olacak bu çalışmanın amacı iki başlık altında sıralanabilir. Çalışmanın öncelikli amacı sanat alanında yazılan metinlerdeki anahtar sözcük adaylarını belirlemek ve anlambilimsel açıdan sınıflandırmaktır. Bir diğer başlık ise, seçilecek anahtar sözcüklerin yer aldığı çözümlenmiş birimlerin *anahtar sözcük kümeleri* (keyword cluster) temelinde, sanat alanında üretilen metin oluşturmadaki etkilerini betimlemektir.

Türkçe Ulusal Derlemi (TUD v3) (Aksan ve ark., 2012)'nde *bilgilendirici metin alanı*nda (informative text domain) yer alan sanat üzerine yazılmış metinler hedef derlemi; TUD'un yazılı metinleri ise kaynak derlemini oluşturacaktır. Hedef derlemi oluşturan metin türlerinden *bilimsel insanbilimleri metinleri* toplam verinin %54,36'sını, *bilimsel olmayan insanbilimleri metinleri* %21,13'ünü, *haber metinleri* %13,52'sini, *yaşam öyküsü metinleri* %4,51'ini ve deneme, kurumsal belgeler, popüler kültür, din gibi *diğer metinler* %6,47'sini oluşturmaktadır. Listelerde anahtar sözcük adayları *başsözcük* (lemma) olarak AntConc (v4.2.4) (Anthony, 2023) derlem işleme aracı ile çıkartılacaktır (bkz. Demirhan yuvarlak masa özeti). Ayrıca aynı araç kullanılarak anahtar sözcük kümeleri ve bağımlı dizin satırları elde edilecek ve çözümlemelerde kullanılacaktır.

Bu aşamada sanat alanına ait anahtar sözcük adayları listesi incelendiğinde ilk 20 sıradaki sözcüklerin anlambilimsel açıdan beş sınıfta toplandığı görülmektedir: (1) Alanın betimleyici terimleri (*sanat, yapıt, eser*), (2) sanat ürünü türleri (*film, şiir, roman, resim, oyun, öykü, albüm*), (3) sanatın alanları (*tiyatro, sinema, edebiyat, müzik, resim*), (4) sanat üreticisi (*sanatçı, yazar, şair*), (5) sanat ürününün gerçekleştiği yer(ler) (*sergi, sahne*).

İkili ve üçlü anahtar sözcük kümeleri açısından değerlendirildiğinde ise, *yapıt, eser* gibi anahtar sözcük adayları için *özgün yapıt, başlıca yapıt, çok sayıda yapıt, tarihi eser, eski eser, bir grup eser* gibi çoksözcüklü birimler karşımıza çıkmaktadır.

Son olarak anahtar sözcük listesi temelli çözümleme, alana ve türe özgü kullanım biçimlerini, sözcük seçimlerini ve deyimleşmeleri ortaya çıkarmakta etkili olacaktır. Ayrıca, anahtar sözcük çözümlemelerinin doğal dil işleme, eğitim ve çeviri gibi alanlarda da kullanılabilecek veri sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: *anahtar sözcük, anahtar sözcük kümeleri, sanat metinleri, Türkçe Ulusal Derlemi (TUD)*

Kaynakça

- Aksan, Y., Aksan, M., Koltuksuz, A., Sezer, T., Mersinli, Ü., Demirhan, U. U., Yılmaz, H., Kurtoglu, Ö., Atasoy, G., Öz, S., & Yıldız, İ. (2012). Construction of the Turkish National Corpus (TNC). N. Calzolari, T. Choukri & T. Declerck (Yay. haz.), *Proceedings of the 8th international conference on language resources and evaluation (LREC 2012)* içinde (ss. 3223-3227).
- Anthony, L. (2023). *AntConc* (Sürüm 4.2.4) [Bilgisayar Yazılımı]. Erişim adresi: <https://www.laurenceanthony.net/software>
- Baker, P. (2004). Querying keywords: Questions of difference, frequency, and sense in keywords analysis. *Journal of English Linguistics*, 32(4), 346-359.
- Baker, P. (2009). The question is, how cruel is it? Keywords, fox hunting and the House of Commons. D. Archer (Yay. haz.), *What's in a word-list?: Investigating word frequency and keyword extraction* içinde (ss.125-136). Ashgate.
- Bondi, M., & Scott, M. (Yay. haz.) (2010). *Keyness in texts*. John Benjamins.
- Culpeper, J. (2001). *Language and characterization: People in plays and other texts*. Pearson.
- Johnson, S., Culpeper, J., & Suhr, S. (2003). From politically correct councillors to Blairite nonsense: Discourses of political correctness in three British newspapers. *Discourse and Society*, 14(1), 28-47.